

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

(2 год.)

Тема: ПОНЯТТЯ ПРО ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ. ПОНЯТТЯ ПРО РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ

Теоретичні питання:

1. Ускладнені речення і їх різновиди. Типи синтаксичних зв'язків в ускладнених реченнях.
2. Речення з однорідними членами. Традиційне трактування речень із однорідними членами. Недоліки традиційного погляду на синтаксичну природу речень із однорідними членами.
3. Ознаки однорідних членів. Відмінність однорідних членів від зовні подібних повторюваних компонентів речення.
4. Поняття про ряд однорідних членів речення. Засоби зв'язку однорідних членів у межах єдиного структурно-семантичного блоку.
5. Узагальнювальні слова при однорідних членах.
6. Однорідні і неоднорідні означення.
7. Питання про речення з однорідними присудками. Синтаксична кваліфікація речень з кількома присудками в сучасному мовознавстві. Синтаксична природа речень з однорідними членами у трактуванні І.Кучеренка.
8. Речення з однорідними членами в шкільному курсі.
9. Синтаксичний аналіз речень із однорідними членами.

Література:

І. Вузівські підручники, посібники тощо.

1. Белошапкова В.А. Современный русский язык. Синтаксис. Москва: Высшая школа, 1977.
2. Вихованець І.Р. та ін. Граматика української мови. К. : Рад. школа, 1982. 206 с.
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник для студентів філологічних факультетів вищ. навч. закладів. К. : Либідь, 1993. 368 с.
4. Волох О.Т. та ін. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. 2-е вид., перероб. і доп. К. : Вища школа, 1989. 334 с.
5. Єрмоленко С. І. Лінгводидактичні засади вивчення простого ускладненого речення на філологічних факультетах у педагогічних навчальних закладах: автореф. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук: спец. спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2009. 25 с.
6. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. С. 64, 67–69.
7. Кулик Б. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. II ч. К., 1965.
8. Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення: Навч. посібник для студентів філологічних факультетів ун-тів та пед. ін-тів. Харків : Вид-во «Основа», 1992. С. 57–64.
9. Синтаксис словосполучення і простого речення. К.: Наукова думка, 1975.

10. Слинсько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994. С 296–319.
11. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис // За заг. редакцією І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1972.
12. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис // За ред. О.Д.Пономаріва. К.: Либідь, 1994.
13. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищ. навч. закладів освіти. К.: Академія, 2004. С. 150-160.

П. Додаткові джерела:

1. Кадомцева Л. О. Граматичні форми ускладнення структури простого речення *Українська мова і література в школі*. 1988. № 2. С. 29—33.
2. Кучеренко І. К. Логіко-граматична природа речень з узагальнюючими словами при однорідних членах. *Мовознавство: Науково-теоретичний журнал*. 1977. № 6. С. 3-12.
3. Кучеренко І. К. Логіко-синтаксична природа речень з однорідними членами. *Мовознавство: Науково-теоретичний журнал*. 1976. № 4. С. 56-66.
4. Єрмоленко С. І. Вивчення простих ускладнених речень у вищих навчальних закладах. *Дивослово*. 2003. № 11. С. 54 – 55.
5. Єрмоленко С. І. Синергетика на заняттях із синтаксису у ВНЗ. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 3. С. 49 – 54.

Література

1. Бондаревська О.Д., Жиглій Н.В. Однорідні і неоднорідні прикладки// УМЛШ. – 1981. - № 12.
2. Ващенко О.П. Речення з однорідними іменами. Цикл уроків з теми у 8 класі // Вивч. укр. мову та літер. – 2007. - №2, січень. – С. 15-22.
3. Верготі Л. Узагальнююче слово при однорідних членах речення (нестандартний урок)// Урок української. – 2006. – №7. – С.38-40.
4. 40-42..
5. Солдатова Л. Однорідні члени речення// Урок української. – 2003. – №11-12. – С.42-45.
6. Степанюк М. Плани уроків вивчення теми «Речення з однорідними членами» (8 клас) // УМЛШ. – 2003. - №.6. – С. 35-41.
7. Явір В.В. Деякі структурні типи неузгодженого означення// УМЛШ. – 1972. – №7.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Які речення називаються ускладненими?
2. Які основні погляди склалося в мовознавстві на речення з однорідними членами?
3. Дайте визначення однорідних членів речення, назвіть істотні ознаки однорідності.
4. Дайте вузівське та шкільне визначення однорідних членів речення.
5. Наведіть приклади, коли в ролі однорідних членів виступають однойменні частини мови, не однойменні, слова і нерозкладні словосполучення (*записати в зошит*).
6. Назвіть групи сполучників, за допомогою яких з'єднуються в реченні однорідні члени. Перелічіть і охарактеризуйте сполучники кожної групи.
7. Як ступінь прояву якогось явища передається завдяки градаційно-зіставлювальним та градаційно-розділовим відношенням?
8. Визначте замкнені та незамкнені ряди однорідних членів речення. Наведіть приклади.

9. Охарактеризуйте узагальнювальні слова, наведіть приклади.
10. Яким терміном названо речення з однорідними членами в підручнику Слинька І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянської М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994?
11. Дати визначення однорідним та неоднорідним означенням у шкільному курсі. Порівняти вузівське та шкільне визначення..
12. Чи є однорідними такі сполучення слів, як *і сміх і гріх; узяти подивитися; цей ясний (день); дивишся не надивишся; кричить аж заходиться*; виділені слова в реченнях **Ніхто і ніколи** не довідається про це. До військокомату зібрали юнаків **сімнадцяти-вісімнадцяти** років. Свою відповідь обґрунтуйте.

Вправи для самостійного опрацювання

1. Виконати завдання І, II, III за працею Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. С. 75.

Аудиторна робота

I. Представити законспектовані статті з теми заняття (одну з обраних із списку II. Додаткові джерела).

II. Мати з собою Плющ М.Я., Леута О.І., Гальона Н.П. Сучасна українська літературна мова: Збірник вправ: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1995.

III. Вправа 1. Спишіть речення, підкресліть у них однорідні члени. Знайдіть слова, до яких відносяться однорідні члени.

Ні. Я не приверженець ні старого села, ні старих людей, ні старовини в цілому. Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм. Коли ж обертаюсь я часом до криниці, з якої пив колись воду, і до моєї білої привітної хатини і посилаю їм у далеке минуле своє благословення, я роблю ту лише „помилку”, яку роблять і робитимуть, скільки й світ стоятиме, душі народні живі всіх епох і народів, згадуючи про незабутні чари дитинства. Світ одкривається Сумно і смутно людині, коли висихає і сліпне уява, коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юнацтва, нічого не бачить вона дорогого, небуденного, ніщо не гріє її, не будить радості ані людяного суму. Безбарвна людина ота, яку посаду не посідала б вона, і труд її, не зігрітий би теплим промінням часу, є безбарвним (О.Довженко).перед ясними очима перших літ пізнання, всі враження буття зливаються в невмирущу гармонію, людяну, дорогоцінну.

Вправа 2. Випишіть, розставляючи розділові знаки, спочатку речення з однорідними, а потім із неоднорідними означеннями.

1. Яків усе більше й більше схилявся до практичної Довгополюкової думки (Д.Бедзик).
2. Широкий колгоспний степ лежав навкруги (Ю.Яновський).
3. Жукова напружено слухала Юрія Юрійовича і час від часу швиденько записувала в зошит якийсь його вислів або думку (О.Донченко).
4. Черниш лежав на краю насипу, розглядаючи ледь помітні замасковані по підвір'ю доти.
5. Гай квалливо розстебнув гімнастерку і дістав з кишені, пришитої зсередини, маленький складений учетверо папірець (з тв. О.Гончара).
6. Навколо великих

людей і круг їхньої пам'яті завжди точиться явна чи приглушена боротьба (М.Рильський). 7.
Ліс обгортав їх, холодний, сумний та мовчазний (М.Коцюбинський).

Самостійна робота до тематичного блоку

„Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами ”

1. Опрацювати посібник Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення: Навч. посібник для студентів філологічних факультетів ун-тів та пед. ін-тів. Харків : Вид-во «Основа», 1992. С. 57–64. Відтворити «Опорні схеми й таблиці» у зошиті для самостійної роботи.
2. Складіть алгоритм уживання розділових знаків у реченнях із однорідними членами та реченнях із узагальнюючими словами при однорідних членах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2-3

(4 год.)

Тема: ВІДОКРЕМЛЕННЯ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ

РЕЧЕННЯ

Теоретичні питання:

1. Поняття про відокремлення.
2. Основні умови відокремлення другорядних членів.
3. Напівпредикативні відношення при відокремлених другорядних членах.
4. Відокремлення означень, узгоджених і неузгоджених.
5. Синонімія відокремлених означень і підрядних означальних речень.
6. Пунктуація при відокремлених означеннях.
7. Відокремлення прикладок.
8. Засоби вираження непоширених і поширених відокремлених прикладок.
9. Синонімія відокремлених прикладок і підрядних речень.
10. Пунктуація при відокремлених прикладках.
11. Відокремлення обставин.
12. Засоби вираження непоширених і поширених відокремлених обставин.
13. Синонімія відокремлених обставин і підрядних обставинних речень.
14. Пунктуація при відокремлених обставинах.
15. Відокремлені додатки.
16. Речення з опосередкованими (уточнювальними) компонентами.

Література:

- I. Вузівські підручники, посібники тощо.

14. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посіб. К. : Вища шк., 2005. С. 133-140.
15. Белошапкова В.А. Современный русский язык. Синтаксис. Москва: Высшая школа, 1977.
16. Вихованець І.Р. та ін. Граматика української мови. К. : Рад. школа, 1982. 206 с.
17. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник для студентів філологічних факультетів вищ. навч. закладів. К. : Либідь, 1993. 368 с.
18. Волох О.Т. та ін. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. 2-е вид., перероб. і доп. К. : Вища школа, 1989. 334 с.
19. Єрмоленко С. І. Лінгводидактичні засади вивчення простого ускладненого речення на філологічних факультетах у педагогічних навчальних закладах: автореф. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук: спец. спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2009. 25 с.
20. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. С. 64, 67–69.
21. Кулик Б. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. II ч. К., 1965.
22. Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення: Навч. посібник для студентів філологічних факультетів ун-тів та пед. ін-тів. Харків : Вид-во «Основа», 1992. С. 57–64.
23. Синтаксис словосполучення і простого речення. К.: Наукова думка, 1975.
24. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994. С 296–319.
25. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис // За заг. редакцією І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1972.
26. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис // За ред. О.Д.Пономаріва. К.: Либідь, 1994.
27. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищ. навч. закладів освіти. К. : Академія, 2004. С. 150-160.

II. Додаткові джерела:

1. Слинько І.І. Речення із звертаннями, вставними словами, відокремленими другорядними членами // УМЛШ, 1980. № 2.

Література

Запитання та завдання для самоконтролю

13. Дайте визначення відокремлених членів речення та з'ясуйте властивості відокремлення як синтаксично-стилістичної категорії.
14. Які синтаксичні конструкції, категорії можуть бути в складі поширених відокремлених членів?
15. Які умови сприяють відокремленню? Які з них є загальними і які частковими? (письмово)
16. Проілюструйте прикладами найважливіші випадки відокремлення узгоджених і неузгоджених означень (письмово).
17. Які передумови появи відокремлених прикладок?
18. Якими частинами мови найчастіше виражаються відокремлені прикладки?
19. Які обставини не відокремлюються?
20. У чому проблема відокремлення додатків?

21. Які функції можуть виконувати додатки?
22. Які прийменники вживаються при відокремлених додатках, виражених іменником?
23. Які члени речення не можуть бути уточнювальними?
24. У чому проблема відокремлення прикладок із часткою *як*?
25. Які розділові знаки вживаються при відокремленні означень? прикладок? обставин? додатків?

Вправи для самостійного опрацювання

1. Виконати завдання 2-8, С. 72-73; 1, С. 74 за працею Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. .

Додаткова робота (20 б.)

Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посіб. К. : Вища шк., 2005. С. 151, впр. 132, 153, впр. 135, 137 .

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

ТЕМА: ***РЕЧЕННЯ ЗІ ВСТАВНИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ***

План

1. Питання розмежування вставних і вставлених конструкцій. Виконання вправ на розрізнення вставних та вставлених ускладнюючих компонентів, пояснення різниці в їх семантиці, структурі, позиції в реченні, у пунктуації, звернення уваги на особливості інтонації.
2. Вставні конструкції у структурі поширеного речення. Виконання вправ на виділення в реченні вставних конструкцій.
3. Функціонально-семантичні різновиди вставних конструкцій.
4. Виконання вправ на розрізнення вставних слів членів речення.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які слова, словосполучення і речення називаються вставними?
2. Назвіть основні групи вставних слів. Проілюструйте прикладами.
3. Яким терміном названо речення зі вставними конструкціями в підручнику Слинька І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянської М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994?

4. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

5. Виконати завдання 4, 5, 6, 7 за працею Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. С. 76.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

ТЕМА: РЕЧЕННЯ ЗІ ВСТАВЛЕНИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ

ПЛАН

1. Вставлені конструкції у структурі поширеного речення.
2. Функціонально-семантичні різновиди вставлених конструкцій.
3. Розділові знаки при вставних і вставлених конструкціях.

ЗАПИТАННЯ (до практ. кинути)

1. Які слова, словосполучення і речення називаються вставленими?
2. Назвіть основні групи вставлених слів. Проілюструйте прикладами.
3. Як відрізнити вставні конструкції від вставлених? Навести приклади.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ (самостійна)

Виконати вправи

№ 7 за працею Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. С. 76;

№ 143 за Бевзенко С. П. та ін. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. К.: Вища шк., 2005. С. 155.